

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г. С. КОСТЮКА**

**Інструкція з проведення психологічного аналізу
навчальної літератури**

Л. О. Шатирко, Л. В. Дзюбко, В. В., Бучма, О. В. Гурова

Київ 2023

УДК 159.9.015 П86

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України (протокол № 8 від 27 червня 2023 р.)*

Рецензенти:

Павлик Н.В. – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Гнатюк О.В. – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Шатирко Л. О., Дзюбка Л. В., Бучма В. В., Гурова О. В. Інструкція з проведення психологічного аналізу навчальної літератури: інструкція / за науковою редакцією академіка НАПН України С. Д. Максименка. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 34с.

ISBN 978-617-7745-42-5

В Інструкції обґрунтовано методологічні настанови психологічного аналізу (парадигма діяльності учіння, психологічна структура діяльності і компетенція уміння вчитись), визначено мету і предмет психологічного аналізу навчальних матеріалів, пояснено структуру системоутворювальної психологічної компетентності «уміння вчитися», виокремлено основні компоненти структури діяльності учіння (ціннісно-мотиваційний, учбових дій та контрольної оцінювальний), наведено параметри, які розкривають зміст кожного з психологічних компонентів навчальних матеріалів. В якості тренувального матеріалу запропоновано приклади з конкретних підручників, на яких випрацьовується уміння практично розпізнавати представленість певного параметру психологічного аналізу у контексті живої навчальної книги. Інструкція адресована перш за все психологам-експертам, вчителям-експертам та авторам навчальної літератури, але буде корисною всім інтересантам даної теми: вчителям предметникам, методистам, керівникам закладів загальної середньої освіти.

Номер державної реєстрації наукового дослідження: 0123U100173

ISBN 978-617-7745-42-5

© Шатирко Л. О., Дзюбка Л. В., Бучма В. В., Гурова О. В., 2023
© Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Розділ 1.	
Мета та предмет психологічного аналізу підручника.....	4
Розділ 2.	
Методологічні основи осмислення психологічних вимог до навчальної літератури....	5
Розділ 3.	
Уміння вчитись, як цілісне індивідуальне психологічне утворення, яке інтегрує психолого-особистісні характеристики учня зі змістовою й процесуальною основою учіння.....	5
Розділ 4.	
Основні компоненти психологічної структури діяльності учіння.....	7
Розділ 5.	
Визначення параметрів психологічного аналізу і можливості відображення їх в підручнику. Практика проведення психологічного аналізу підручника.....	8
Завершення.....	13
Рекомендована література.....	14
Додатки.....	16

ПЕРЕДМОВА

Даний матеріал присвячено проблемі психологічного аналізу шкільного підручника в контексті вимог та настанов «Нової української школи». Психологічна та педагогічна науки, практика освіти надають на сьогоднішній день достатньо інформативний перелік психологічний підґрунть, які можуть розглядатись як основа побудови підручника і як орієнтири його психологічного аналізу. В практичній роботі з підручником, у виборі навчальної книги важливими і складними постають питання: яким чином можна виявити в тексті відображення психологічної складової? Як можна відслідкувати, чи враховані психологічні вимоги до підручника? Чи можна представити це хоча б приблизними кількісними показниками (є, відсутні, достатньо/недостатньо представлені)? Спробуємо відповісти на ці питання й запропонувати ряд методичних прийомів до застосування їх в практичній роботі.

Матеріал інструкції містить практичні рекомендації для здійснення психологічного аналізу навчальної літератури, що конкретизується на рівні окремих завдань:

- визначення мети та предмету психологічного аналізу освітніх матеріалів в контексті системно-діяльнісного та компетентнісного підходів, окреслених в Державних стандартах освіти як методологічні настанови діяльності НУШ;
- виокремлення психологічних параметрів, які розкривають зміст ключової компетентності «уміння вчитися» на основі структурних компонентів діяльності учіння та особливостей психічного розвитку особистості в процесі навчання;
- розпізнавання в освітніх матеріалах елементів, використання яких є критерієм представленості певного параметра психологічного аналізу;
- визначення повноти відображення психологічного складника базових компетентностей і закономірностей психічного розвитку в конкретному зразку освітнього матеріалу;
- використання методичних прийомів для здійснення психологічного аналізу.

Розділ 1. Мета та предмет психологічного аналізу навчальної літератури.

Реформа сучасної вітчизняної освіти спрямована на підвищення її якості і конкурентоспроможності, інтеграції у світовий освітній простір. Цій меті мають бути підпорядковані в тому числі і навчальні матеріали. Підручник – один з основних навчальних матеріалів, основна книга, за якою навчаються школярі. «Підручник – книжка, у якій системно викладено інформацію з певної галузі знань і яку використовують в системі освіти на різних рівнях, а також для самостійного навчання. Різновид навчального видання. Підручники створюють із урахуванням вікових і соціальних потреб потенційних читачів» [11]. За визначенням, будь який підручник має бути структурований не тільки за логікою науки, певної галузі знань, яку він розкриває, а й з урахуванням вікових особливостей учнів, для навчання яких він призначений. Таким чином, у підручнику дві перманентні властивості: логіка науки та логіка її сприйняття (можливості опанування) школярем. І, безумовно, соціальне замовлення. Підручник має відповідати певним вимогам, в яких проявляються ці властивості. Означені сутнісні характеристики підручника задають орієнтири його побудови і аналізу. Отже, **об'єктом** нашого розгляду є психологічні характеристики підручника, які лежать

ψ – в площині психічного розвитку учня і

ψ – в психологічному підґрунті організації процесу навчання.

Розглянемо проблему психологічного аналізу освітніх матеріалів, тобто визначимо методологічні підґрунтя, мету, предмет, параметри та критерії їх психологічної складової.

Основними **навчальними цілями** цього розгляду є знання, розуміння та вміння на практиці

- ➔ визначати мету та предмет психологічного аналізу освітніх матеріалів;
- ➔ виокремлювати психологічні параметри, які розкривають зміст ключової компетентності «уміння вчитися»;
- ➔ розпізнавати в освітніх матеріалах елементи, використання яких є критерієм представленості певного параметра психологічного аналізу;
- ➔ визначати повноту відображення психологічного складника в конкретному освітньому матеріалі;

В практичній роботі з підручником – у його створенні, аналізі, виборі – важливими і складними постають питання: яким чином можна виявити в тексті відображення психологічної складової? Як можна відслідкувати, чи враховані психологічні вимоги до підручника? Які психологічні параметри розкривають зміст психологічного складника освітніх матеріалів? Як розпізнавати в освітніх матеріалах елементи, які є критерієм представленості певного параметра психологічного аналізу? Чи можна представити це хоча б приблизними кількісними показниками (є, відсутні, достатньо / недостатньо представлені)?

Відповімо на ці питання та запропонуємо методичні прийоми, які допоможуть на практиці відслідкувати в освітньому матеріалі певні конкретні елементи психологічного складника.

В лабораторії психології навчання імені І. О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України в напрямку вирішення завдання психологічного аналізу шкільного підручника опрацьовано методологію та методику, що дозволяють розкрити й описати, на основі яких психологічних параметрів, з допомогою яких критеріїв можна відслідкувати представленість в матеріалі підручника психологічної складової і її відповідність настановам освітньої концепції суспільства.

Розділ 2. Методологічні основи осмислення психологічних вимог до навчальної літератури.

Методологічні орієнтири психологічного аналізу підручника, як носія змісту освіти, як одного із ключових засобів досягнення результатів навчання, спрямовуються освітніми суспільними завданнями, окресленими, зокрема, в Державному стандарті початкової освіти та Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти. Зокрема у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти як методологічні настанови діяльності НУШ визначається системно-діяльнісний та компетентнісний підходи: «Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності». Сучасний підручник розуміється не стільки як зібрання знань, скільки навігатор, що допомагає орієнтуватись в потоці інформації. В цьому контексті навчальна книга має бути не лише джерелом інформації, але й *чинником психічного розвитку*, відображати не тільки предметне знання, але й основні закономірності психічного розвитку особистості в процесі навчання.[1; 2] Говорячи про особливості психічного розвитку дитини в процесі навчання маємо на увазі: 1) сенситивні періоди психічного розвитку (в психології – це найбільш сприятливі періоди для розвитку тих чи інших психічних функцій у певний віковий період), 2) провідну діяльність (діяльність яка найбільше сприяє розвитку), 3) психічні новоутворення, 4) здатності суб'єкта до вирішення певного класу завдань, як власне психологічна характеристика компетентності. Наприклад, для молодших школярів провідною діяльністю є діяльність учіння. Через активну, авторську присутність в учінні відбувається становлення учня як суб'єкта діяльності. Отже, вміння вчитись як провідне психічне новоутворення молодшого шкільного віку, зумовлює розвиток особистості і веде за собою подальший розвиток в процесі навчання. Відтак, **предметом** психологічного аналізу освітніх матеріалів є встановлення ступеня представленості в них закономірностей психічного розвитку особистості в процесі навчання та психологічного складника базових компетентностей, заданих у Державних стандартах освіти. Методологічні настанови визначають мету та завдання психологічного аналізу освітніх матеріалів і дозволяють описати психологічні параметри та визначити психологічні критерії, за допомогою яких можна відслідкувати представленість психологічного складника в матеріалі навчальної книги.

Розділ 3. Уміння вчитись, як цілісне індивідуальне психологічне утворення, яке інтегрує психолого-особистісні характеристики учня зі змістовою й процесуальною основою учіння.

Ми розглянули методологічні орієнтири психологічного аналізу.

Подальші кроки на шляху від теоретичного осмислення предмета психологічного аналізу до практичних методичних прийомів його здійснення присвяtimo пошуку відповідей на питання:

? На підставі яких психологічних уявлень можемо максимально цілісно представити психологічний складник базових компетенцій?

? Які особливості психологічного розвитку учня/учениці в процесі навчання мають спрямовувати нас у психологічному аналізі освітніх матеріалів?

Серед ключових компетентностей, визначених у Державних стандартах освіти, роль системоутворювальної психологічної компетентності належить **умінню вчитися**, здійснювати «навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного середовища, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення».

Уміння вчитися - цілісне індивідуальне психічне утворення, яке має кілька складників та *інтегрує* психолого-особистісні характеристики учня зі змістовою й процесуальною основою учіння і характеризується розвиненою навчальною діяльністю.

Діяльність учіння зумовлює актуальний розвиток особистості, веде за собою подальший її розвиток і є основою формування психічних новоутворень, що окреслюють компетентність «уміння вчитися». Психологічна структура діяльності учіння – основа конкретизації психологічних вимог до розроблення освітніх матеріалів.

Уміння вчитись розвивається за умови цілеспрямованого спеціального формування кожного складника і є психологічною основою становлення ключових компетентностей, відображених в Державних стандартах освіти.

Сформованість усіх складників **структури уміння вчитись** передбачає, що учень:

- ✓ сам визначає мету діяльності або приймає запропоновану вчителем;
- ✓ проявляє зацікавленість навчанням, докладає вольових зусиль для досягнення мети;
- ✓ організовує свою працю для досягнення результату;
- ✓ відбирає або знаходить потрібні знання, способи для розв'язання задачі;
- ✓ виконує в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції;
- ✓ усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалити;
- ✓ має уміння й навички самоконтролю та самооцінки.

Враховуючи означені особливості психічного розвитку учня як суб'єкта діяльності, внаслідок яких формується компетентність «уміння вчитись», визначимо основний напрямок психологічного аналізу підручника:

? Якою мірою уміння вчитися і здатність до організації власної самостійної діяльності учіння формуються засобами освітніх матеріалів?

? Які психологічні параметри розкривають зміст ключової компетентності «уміння вчитися»?

Конкретизуємо це завдання, спираючись на розгляд основних психологічних компонентів структури діяльності учіння.

Розділ 4. Основні компоненти психологічної структури діяльності учіння. Психологічна структура діяльності учіння, як основа окреслення параметрів психологічного аналізу навчальної літератури.

Основними компонентами структури діяльності учіння є:

- ψ – ціннісно-мотиваційний компонент,
- ψ – компонент навчальної дії,
- ψ – контрольню-оцінювальний компонент.

Кожен із цих компонентів окреслюється рядом психологічних параметрів, які представляють певний аспект психологічної структури діяльності і проявляються на рівні компетентності «Уміння вчитися».

Навколо цих параметрів центрується велика кількість психологічних діяльнісних характеристик та психічних новоутворень, що лежать в основі розвитку особистості в процесі навчання.

Розглянемо кожний компонент та параметри, що його окреслюють.

Ціннісно-мотиваційний компонент.

Параметри ціннісно-мотиваційного компонента: мета діяльності; засоби досягнення мети; теоретико-пізнавальний інтерес; пізнавальні мотиви; мотиви внутрішні; мотиви зовнішні; потреба в самоствердженні; потреба в самореалізації.

Компонент навчальних дій

Параметри компонента навчальних дій: дії, як засоби вирішення учбової задачі; планування; прогнозування; навчальні дії за зразком, за алгоритмом, за різним рівнем складності, за об'єктом спостереження; дослідницькі дії; пошукові дії; самостійна робота; учіннева взаємодія (робота в парі, в малій групі, в класі).

Контрольно-оцінювальний компонент

Параметри контрольню-оцінювального компонента: контроль; засоби контролю; самоконтроль; засоби самоконтролю; оцінка (прогностична, проміжна, підсумкова); засоби оцінки (критерії, способи); самооцінка; засоби самооцінки; рефлексія.

Узагальнимо у таблиці основні компоненти структури діяльності учіння та параметри, що їх окреслюють (Див. Таблицю 1)

Таблиця 1

Основні компоненти структури діяльності учіння та параметри, що їх окреслюють

Компонент	Ціннісно-мотиваційний	Навчальні дії	Контрольно-оцінювальний
Параметри компоненту	<i>Актуалізація мети (самостійно, вчителем) (для чого це мені?)</i>	<i>Дії, як засоби вирішення учбової задачі</i>	<i>Контроль</i>
	<i>Актуалізація теоретико-пізнавального інтересу</i>	<i>Планування</i>	<i>Засоби контролю</i>
	<i>Мета діяльності; Засоби досягнення мети</i>	<i>Прогнозування</i>	<i>Самоконтроль</i>

<i>Пізнавальні мотиви; Актуалізація пізнавальних мотивів</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Оцінка 1. прогностична, 2. проміжна, 3. підсумкова</i>
<i>Мотиви внутрішні; Актуалізація внутрішніх мотивів</i>	<i>Навчальні дії 1. за зразком, 2. за алгоритмом, 3. за різним рівнем складності, 4. за об'єктом спостереження</i>	<i>Засоби оцінки (критерії, способи)</i>
<i>Мотиви зовнішні Актуалізація зовнішніх мотивів</i>	<i>Пошукові дії</i>	<i>Самооцінка</i>
<i>Потреба в самоствердженні та самореалізації</i>	<i>Дослідницькі дії</i>	<i>Рефлексія</i>

Отже, беручи за основу психологічну структуру діяльності учіння, ми визначили параметри психологічного аналізу.

РОЗДІЛ 5. Визначення параметрів психологічного аналізу і можливості відображення їх в підручнику. Практика проведення психологічного аналізу підручника.

Розглянемо методичні прийоми розпізнавання в освітніх матеріалах елементів, використання яких є критерієм представленості певного параметра.

Навчальний зміст підручника подається через текстові та ілюстративні матеріали, приклади застосування різних завдань, форм роботи тощо. Отже, необхідно відслідкувати у тексті підручника елементи, які є критеріями реалізації параметрів, що відображають певний компонент структури діяльності учіння.

Перед тим, як навести кілька прикладів розгляду окремих параметрів, представимо для зручності всі компоненти структури діяльності учіння (ціннісно-мотиваційний, навчальних дій, контрольної-оцінний) і параметри, що їх описують у вигляді відповідних таблиць (Див. Таблиці 2, 3, 4).

Після цього наведемо кілька прикладів розгляду окремих параметрів для кожного з компонентів структури діяльності учіння на конкретних підручниках, за якими зараз навчаються молодші школярі. Приклади наводимо з підручників:

1. Я досліджую світ. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / Н.В. Морзе, О.В. Барна. Частина 2. Київ. УОБІЦ «Оріон. 2020. 160с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/8-YDS-3kl/YDS-3kl-Hruschunska/YDS-3kl-Morze-ch2.pdf>

2. Математика : підручник для 3 кл. закладів загальн. серед. освіти. У 2 ч. Ч. 1 / Н. О. Будна, М. В. Беденко. Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2020. 112 с. URL:

<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/7-Matematyka-3kl/mat-budna-bedenko/matem-ch1-3kl-budna-bohdan.pdf>

3. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах). Частина 2 / О. Я. Савченко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с. URL: [3-klas-ukrainska-mova-savchenko-2020-2\(1\).pdf](https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/9-Mystetstvo-3kl/Mystetstvo-3kl-Rublya-Med-Shcheglova.pdf)

4. Мистецтво: підруч. Інтегрованого курсу для 3 кл. закл. загал. серед. освіти / Т.Є.Рубля, І.Л. Мед, Т.Л.Щеглова. Харків: Вид:во «Ранок». 128 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/9-Mystetstvo-3kl/Mystetstvo-3kl-Rublya-Med-Shcheglova.pdf>

Перелік прикладів, що пропонується, безумовно, може доповнюватися. Автори освітніх матеріалів і вчителі в практичній роботі використовують багато різноманітних засобів, спрямованих на досягнення певного педагогічного завдання й зможуть доповнити, урізноманітнити, ускладнити, наведені нами приклади.

ЦІНІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

Таблиця 2

Ціннісно-мотиваційний компонент структури діяльності учіння

Параметр	Приклад реалізації параметра
Мета і засоби її досягнення	Мотиваційна передмова; актуалізація теоретико-пізнавального інтересу, попередніх знань «Пригадай»; в кінці кожного розділу постановка задачі, вирішення якої неможливе через відсутність знань; узагальнення матеріалу; формулювання пізнавальної мети; ключові слова перед темою; проблемні завдання; завдання «для чого ці знання можуть бути потрібні?»; рубрики, за структурою учбової діяльності
Потреба в самоствердженні	Завдання, рішення якого дитина здатна знайти самостійно; завдання на трансформацію інформації: текст-таблиця-графік-діаграма; завдання, де учні пропонують свій спосіб вирішення задачі
Мотиви внутрішні пізнавальні Мотиваційний цикл	Завдання «Як можна використовувати ці знання?»; дослідницькі, творчі, пошукові завдання, «для тих, хто прагне дізнатись більше»; схеми та ребуси
Мотиви зовнішні, широкі соціальні, досягнень, змагання, пов'язані із потребою в спілкуванні, інтерес	Спілкування – обговорюємо, працюємо в парі, групі, продовжуємо з друзями; інтерес – цікава інформація, ігрові завдання; соціальне й особистісне заохочення. «Я це зможу», «Позмагаймося» «Відшукаймо», «Що нового?».

ПРИКЛАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА.

Параметр: мета і засоби її досягнення.

Приклади реалізації параметра

Мотиваційна передмова загальна і для окремих розділів. [1, с.3-4; 2, с.3; 3, с.3] Формулювання питань «для чого потрібні ці знання», «для чого ці знання мені»? Актуалізація самостійно учнем, або з допомогою вчителя мети. [3, с.19] Актуалізація теоретико-пізнавального інтересу, попередніх знань – завдання «Пригадай», «Ці знання нам знайомі»? [2, с.4; 3, с.37, 41] Завдання на узагальнення матеріалу [3, с.59]

Формулювання вчителем або разом з учнями пізнавальної мети [1, с. 5, 141; 3, с. 4, 19, 41, 60]; подання в тексті ключових слів перед темою [1, с.10, 146, 128]; проблемні завдання. Завдання «для чого ці знання можуть бути потрібні»? [1, с.122; 3, с.19].

Параметр: мотиви внутрішні, пізнавальні.

Приклади реалізації параметра

Завдання «Як можна використовувати ці знання?» [3, с.39] Дослідницькі, пошукові завдання; завдання «для тих, хто прагне дізнатись більше»; схеми та ребуси; творчі завдання. [1, с.158; 3, с.32]

Параметр: мотиви зовнішні, широкі соціальні, мотиви досягнень та змагання, мотиви, пов'язані із потребою в спілкуванні, інтерес.

Приклади реалізації параметра

Завдання, що організовані в формі спілкування – «обговорюємо», «працюємо в парі», «продовжуємо з друзями», робота в групі [3, с.17, 45, 56]; актуалізація зацікавленості учнів – цікава інформація, ігрові завдання [3, с.51]; використання соціального й особистісного заохочення [3, с.17].

Параметр: потреба в самоствердженні, в самореалізації.

Приклади реалізації параметра

Використання завдань, де учнів спонукають знайти рішення самостійно [1, с.148] використання завдань на трансформацію інформації: на основі тексту – скласти таблицю – побудувати графік – накреслити діаграму [2, с.12, 14]; використання завдань, в яких учні пропонують свій спосіб вирішення задачі. [2, с. 21]

КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНИХ ДІЙ

Таблиця 3

Компонент навчальних дій структури діяльності учіння

Параметр	Приклад реалізації параметра
Планування	Розглядаються етапи вирішення учбової задачі. Надається план або завдання самостійного укладання плану, побудови моделі. Нова інформація-алгоритм-приклад.

Формування засобів самостійної роботи	Завдання та питання для самостійної роботи. Окремі розділи («Для допитливих»; Завдання проаналізувати інформацію і самостійно відкрити спосіб вирішення задачі; проблемні завдання; самостійний вибір завдань; «знайди у словнику» тощо.
Прогнозування	«Подумай, який може бути результат?», «Поміркуй, які наслідки?» Варіанти прогнозу.
Дії як засоби вирішення учбової задачі	Завдання на побудову алгоритму вирішення задачі, визначення порядку дій; їх обговорення; дії за зразком, репродуктивні, пошукові, дослідницькі; діалогічні; дії на аналіз, синтез, узагальнення, класифікацію.

ПРИКЛАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПОНЕНТА НАВЧАЛЬНИХ ДІЙ

Параметр: Дії як засоби вирішення навчальної задачі

Приклади реалізації параметра

Завдання на побудову алгоритму вирішення задачі, моделювання, визначення порядку виконання дій у процесі вирішення завдання, їх обговорення [1, с. 137-138; 2, с. 10, 19]; завдання, в яких пропонується виконати дії за зразком [2, с. 5, 17]; завдання, для виконання яких необхідно виконати пошукові [3, с. 28, 32, 37, 46, 51, 67, 126], репродуктивні [3, с. 45], дослідницькі [3, с.28], діалогічні дії [3, с. 10]; завдання, розраховані на виконання дій аналізу [3, С.31, 61; 4, с.25], синтезу, узагальнення [1, с. 7, 10], класифікації [4, с. 19]. Завдання, що містять дії з графіками, таблицями, схемами, картинами [1, с. 10; 2, с. 12, 14; 3, с. 47]

Параметр: Планування

Приклади реалізації параметра

Актуалізація в тексті підручника етапів вирішення навчальної задачі [1, с. 5, 155; 2, с. 19]. Надання плану виконання; завдання на самостійне складання плану роботи, дотримання послідовності виконання завдання [3, с. 17]. Завдання на визначення засобів виконання плану. Завдання на побудову моделі, алгоритму дії. [1, с.141; 3, с 58]

Параметр: Формування засобів самостійної роботи

Приклади реалізації параметра

Завдання та питання для самостійної роботи [4, с. 10]. Окремі розділи («Для допитливих»; Завдання проаналізувати інформацію і самостійно відкрити спосіб вирішення задачі [3, с. 28].; проблемні завдання[1, с.7; 3, с. 35].; самостійний вибір завдань[2, с. 23].; «знайди у словнику» [1, с. 32] тощо.

КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ

Таблиця 4

Контрольно-оцінний компонент структури діяльності учіння

Параметри	Приклад реалізації параметра
Контроль (засоби)	Завдання на роботу в групі, в парі під керівництвом вчителя; завдання на контроль за еталоном, за зразком, прогностичний, підсумковий; порівняння; взаємоконтроль; використання правил. Рубрики та умовні позначення.
Самоконтроль	Розділи із контрольними завданнями для самостійного виконання та самоконтролю; розділ “що я знаю, що я вмю”; самоперевірка
Оцінка (засоби)	Довідник помилок; надаються критерії для самооцінювання; завдання на визначення межі між відомим і невідомим, на визначення власних труднощів; завдання на взаємооцінювання. Прогнозування рівня складності.
Самооцінка	Завдання оцінити себе за шкалою, або в таблиці, зафіксувати кількість або якість помилок. Розділи “хочу і можу, знаю і розповідаю”. Оцінка учня передує оцінці вчителя
Рефлексія	Завдання: “як це ми зробили”, “Які емоції, почуття ми переживали”

ПРИКЛАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПОНЕНТА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКИ

Параметр: Контроль. Засоби контролю.

Приклади реалізації параметра

Завдання на виконання контрольних дій у групі, у парі, під керівництвом учителя [3, с. 10, 17, 23, 37, 39, 45, 56]; завдання на контроль за еталоном, за зразком, прогностичний, контроль у процесі виконання, за етапами, підсумковий [1, с. 157]; порівняння [1, с. 153]; взаємоконтроль; використання правил [2, с. 15, 17]. Завдання на контроль за дотриманням послідовності виконання дій [1, С.32]. Використання в тексті підручника рубрик та умовних позначень. [2, с. 3; 3, с. 2]

Параметр: Самоконтроль. Засоби самоконтролю.

Приклади реалізації параметра

Розділи із контрольними завданнями для самостійного виконання та самоконтролю [3, с. 18]; розділ «що я знаю, що я вмю» [3, с. 40, 59]; завдання на самоперевірку. Завдання, що заохочують до самоперевірки [3, с. 18, 40, 59, 91, 131, 147, 156].

Параметр: Оцінка. Засоби оцінки.

Приклади реалізації параметра

Надання критеріїв для самооцінювання [3, с. 18]. Завдання на визначення межі між відомим і невідомим, на визначення власних труднощів [1, с. 157]. Прогнозування рівня складності [2, с. 3, 9, 12, 23, 68].

Параметр: Самооцінка. Засоби самооцінки

Приклади реалізації параметра

Завдання: оцінити свою роботу за шкалою, або в таблиці, зафіксувати кількість або якість помилок [1, с. 127]. Окремі розділи в тексті «хочу і можу, знаю і розповідаю», «мої досягнення» [3, с. 59]. Завдання, у яких самооцінка учня передуює оцінці вчителя. [3, с. 18]

Параметр: Рефлексія.

Приклади реалізації параметра

Завдання: «Як це ми зробили?», «Які емоції, почуття ми переживали на початку роботи, під час виконання, на завершення?». Завдання на обговорення відповідності намірів і результату, засобів і процесу виконання завдання [1, с. 158; 3, с. 5, 10, 23, 37, 46].

Наприкінці зазначимо, що матеріал сучасної навчальної книги передбачає різноманітні форми роботи: під керівництвом вчителя, в парі, в групі, індивідуально, самотійно, вдома з батьками, з друзями. Це необхідно враховувати під час його створення і аналізу, зокрема у змісті завдань, рубрикаціях, додаткових роз'ясненнях, умовних позначеннях.

Завершення

Підручник – один із системоутворювальних елементів освітнього процесу. Існує запит практики на окреслення системи психологічних орієнтирів, здатних стати основою для побудови психологічно обґрунтованого за змістом та формою подання підручника. В свою чергу потреба і можливість вибору підручника зумовлюють питання: які психологічні вимоги, критерії є суттєвими для розуміння психологічної складової підручника.

Ми визначили **мету і предмет** психологічного аналізу навчальних матеріалів в контексті системно-діяльнісного та компетентнісного підходів, окреслених в Державних стандартах освіти як методологічні настанови діяльності НУШ, що допоможе на практиці виявити психологічний складник у підручнику.

Виокремили психологічні параметри, які розкривають зміст ключової компетентності «**уміння вчитися**» на основі структурних компонентів діяльності учіння та особливостей психічного розвитку особистості в процесі навчання.

Розглянули основні **компоненти** структури діяльності учіння (ціннісно-мотиваційний, навчальних дій та контрольньо-оцінювальний).

Дізналися, які **параметри** розкривають зміст кожного з психологічних компонентів навчальних матеріалів.

Ознайомились із алгоритмом розпізнавання в освітніх матеріалах елементів, використання яких є **критерієм представленості** певного параметра психологічного аналізу. На прикладах конкретних підручників відслідкували повноту відображення психологічного складника базових компетентностей і закономірностей психічного розвитку в конкретному зразку освітнього матеріалу.

Таким чином, парадигма діяльності учіння, психологічна структура діяльності, компетенція уміння вчитися є продуктивною основою методичних прийомів здійснення психологічного аналізу та оцінки повноти відображення психологічного складника базових компетентностей і закономірностей психічного розвитку в конкретному зразку освітнього матеріалу.

Рекомендована література:

1. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ базової і повної загальної середньої освіти; <https://ips.ligazakon.net/document/КР040024?an=926>
2. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 <https://sch15.edu.vn.ua/wp-content/uploads/2019/09/2.Новий-ДЕРЖСТАНДАРТ-початкової-школи.pdf> URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
3. Експертні висновки на проекти підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 2 класу. Інститут модернізації змісту освіти. URL: [Експертні висновки на проекти підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 2 класу – Інститут модернізації змісту освіти \(imzo.gov.ua\)](#)
4. Інструктивно-методичні матеріали для проведення експертами експертиз електронних версій проектів підручників. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-instruktivno-metodichnih-materialiv-dlya-provedennya-ekspertami-ekspertiz-elektronnih-versij-proektiv-pidruchnikiv>
5. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів. Київ: інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Радянська школа, 1989.- 608 с.
7. Методичні рекомендації щодо викладання в початковій школі у 2019/2020 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 01. 07. 2019 р. № 1/11-5966 URL: <https://osvitoria.media/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-v-pochatkovij-shkoli-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/>
8. Освітній простір в контексті гуманістичної парадигми: психологічні пріоритети сучасності: збірник наукових праць / за ред. С.Д.Максименка. – Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 233 с. URL: <https://fdotadotr.wordpress.com> ISBN 978-1-77192-432-0 (Canada) URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725180>
9. Підручник. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Підручник>
10. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: монографія [Колектив авторів] / за ред. С.Д. Максименка. К.: Видавничий Дім «Слово», 2020. 220 с. ISBN 978-966-194-322-2. URI: Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723176>
11. Психологічні технології взаємодії суб'єктів освітнього простору: методичні рекомендації / [Колектив авторів] за ред. С.Д. Максименка. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2020. – 48 с. ISBN 978-966-194-000-0. - URI: Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723087>
12. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”. 2004. – 112с.
13. Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи. *Підсумковий документ круглого столу* (26 серпня 2021 року). Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728850>

14. Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи : *збірник матеріалів наукових доповідей круглого столу* (м. Київ, 26 серпня 2021 року) / за ред. С.Д. Максименка. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021. 140 с. ISBN 978-617-7745-07-4 URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727406>
15. Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи : *збірник тез наукових доповідей Круглого столу*, присвяченого 75-річчю створення Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Київ, 24 листопада 2020 року) / за ред. С. Д. Максименка. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 119 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722535>
16. Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи : *збірник матеріалів наукових доповідей круглого столу* (м. Київ, 23 січня 2023 року). Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 134 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735147>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Критерії оцінювання

**електронних версій проектів підручників для закладів загальної середньої освіти
(психологічна експертиза)**

№	Параметри оцінювання	Кількість балів		
		2	1	0
1.	Відповідність змісту підручника віковим та індивідуальним особливостям учнів	2	1	0
	Реалізація параметру: відповідність об'єму підручника можливостям віку; доступність, зрозумілість, структурованість, наступність представлення навчального матеріалу; відповідність ступеню спрямованості на самостійну роботу віковим можливостям; опора на попередній навчальний матеріал; врахування у змісті життєвого досвіду, провідної діяльності та завдань розвитку школярів; використання мовного, ілюстративного та аудіо матеріалів з урахуванням віку учнів; надання можливості вибору завдань за ступенем складності та спрямованістю інтересів (профілем) школярів.			
2.	Ціннісно-мотиваційний компонент			
2.1.	<i>Мета і засоби її досягнення.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: наявність мотиваційної передмови загальної і для окремих розділів; актуалізація навчальної, пізнавальної мети самостійно учнем, або з допомогою вчителя; усвідомлення, для чого потрібні знання даного навчального матеріалу; актуалізація теоретико-пізнавального інтересу, попередніх знань, необхідних для розуміння нового навчального матеріалу (наявність наприкінці кожного розділу постановка задачі, вирішення якої неможливе через відсутність знань, які вивчатимуться в наступному розділі); наявність завдань на узагальнення матеріалу; формулювання вчителем або разом з учнями пізнавальної мети; подання в тексті ключових слів перед темою; наявність проблемних завдань; виділення в тексті окремих рубрик, які відображують структуру діяльності учіння.			
2.2.	<i>Наявність внутрішніх, пізнавальних мотивів</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: наявність дослідницьких, пошукових завдань; завдань, що спрямовані на випереджальний розвиток, сприяють допитливості; наявність творчих завдань, схем, ребусів тощо.			
2.3.	<i>Наявність зовнішніх мотивів</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: представлені зовнішні, широкі соціальні мотиви, мотиви досягнень та змагання, мотиви,			

	пов'язані із потребою в спілкуванні, інтерес як мотив; спрямованість на роботу в групі; актуалізація зацікавленості учнів – цікава інформація, ігрові завдання; використання соціального й особистісного заохочення; завдання зорієнтовані на створення ситуації успіху та емоційної радості («Я це зможу» «Зробимо це для наших близьких»).			
2.4.	<i>Потреба в самоствердженні, в самореалізації.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: використання завдань, де учнів спонукають знайти рішення самостійно; на трансформацію інформації (на основі тексту – скласти таблицю – побудувати графік - накреслити діаграму тощо); використання завдань, в яких учні пропонують свій спосіб вирішення задачі.			
3.	Компонент учбових дій			
3.1.	<i>Дії, як засоби вирішення учбової задачі.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: завдання на побудову алгоритму вирішення задачі, моделювання, визначення порядку виконання дій в процесі вирішення завдання, їх обговорення; завдання, в яких пропонується виконати дії за зразком; завдання, для виконання яких необхідно виконати пошукові, репродуктивні, дослідницькі, діалогічні дії; завдання, розраховані на виконання дій аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації.			
3.2.	<i>Планування.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: актуалізація в тексті підручника етапів вирішення учбової задачі; надання плану виконання; завдання на самостійне укладання плану роботи, виконання завдання; завдання на визначення засобів виконання плану; завдання на побудову моделі, алгоритму дії.			
3.3.	<i>Прогнозування.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: завдання, в яких визначаються необхідні знання та засоби для прогнозу певного явища, події, наслідку. Завдання на встановлення залежностей між змінами умов задачі, події, явища та можливих результатів. Завдання встановлення причинно-наслідкових зв'язків, на прогноз результату.			
4.	Контрольно-оцінювальний компонент			
4.1	<i>Засоби контролю.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: завдання на виконання контрольних дій в групі, в парі, під керівництвом вчителя; на контроль за еталоном, за зразком, прогностичний, контроль в процесі виконання, за етапами, підсумковий; порівняння; взаємоконтроль; завдання на дотримання певного правила; завдання, що містять помилки, помилкові рішення, неправильні умови, недостатні або надлишкові умови; завдання на контроль за дотриманням послідовності виконання дій; використання в тексті підручника рубрик та умовних позначень.			
4.2.	<i>Самоконтроль. Засоби самоконтролю.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: наявність розділів із контрольними завданнями для самостійного виконання та самоконтролю власних знань та вмінь; здійснення самоперевірки за планом,			

	що має 3-4 етапи; завдання на самоперевірку; спонукання до самостійного укладання завдань для самоконтролю; завдання на побудову послідовності дій та операцій із врахуванням власних труднощів виконання; завдання на самостійний прогноз результатів власної діяльності; завдання на самостійну корекцію контрольних дій на розробку загальних способів контролю.			
4.3.	<i>Оцінка. Засоби оцінки.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: надання критеріїв для самооцінювання (зразок як треба робити, довідник правил, помилок тощо); завдання на визначення межі між відомим і невідомим, на визначення власних труднощів; завдання на взаємооцінювання; прогнозування рівня складності; завдання на обговорення оцінки.			
4.4.	<i>Самооцінка. Засоби самооцінки.</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: завдання оцінити свою роботу за шкалою або в таблиці, зафіксувати кількість або якість помилок; зафіксувати набуті знання і вміння, власні досягнення; завдання, в яких самооцінка учня передуює оцінці вчителя.			
4.5.	<i>Рефлексія</i>	2	1	0
	Реалізація параметру: Завдання: завдання на обговорення відповідності намірів і результату, засобів і процесу виконання завдання, на емоційне сприйняття успіху («як це ми зробили?», «Які емоції, почуття ми переживали на початку роботи, під час виконання, на завершення?»).			
Σ	Загальна сума балів (max = 26)			

Експертний висновок
психолого-педагогічної експертизи
на проект підручника під шифром 20401

Завданням експертизи є встановлення ступеню відповідності психологічної складової підручника задачам формування навчальних компетентностей учнів 2-го класу (7 років), сформульованих у освітніх стандартах.

1. Відповідність змісту підручника психофізіологічним особливостям та пізнавальним потребам учнів – 2 бали.

Доступність змістового наповнення, складність і обсяг навчального матеріалу підручника відповідає рівню психічного розвитку учня 2-го класу. Написаний лаконічною і зрозумілою мовою, в основному невеликий за розміром, матеріал для читання та обговорення зрозумілий, різноманітний і тематично близький дітям: загадки, казки, пісні, оповідання, що виховують у дітей кращі риси людини – доброту, співчутливість, дружність, взаємодопомогу, любов до батьків і Батьківщини. Вони дізнаються про українські звичаї: Новий рік, новорічні привітання і традиції, колядування, свято Миколая. Вдало підібраний літературний матеріал виховує у дітей позитивні емоції (щастя, радість, задоволення від доброго вчинку, праці). Матеріал підручника спрямований на формування у школярів вміння спілкуватися, взаємодіяти один з одним.

Оформлення та зовнішній вигляд підручника відповідають психофізіологічним особливостям учнів: великий чіткий шрифт; доцільні за навчальним змістом та чіткі ілюстрації, які сприятимуть збереженню зору і постави дітей. Умовні позначення, що подані на початку підручника, зрозумілі, унаочнено допомагають упорядковувати (планувати) роботу з підручником. В кінці підручника подано його зміст, назви розділів і параграфів, які лаконічні і зрозумілі дітям цього віку. Логічно розташовані навчальні теми: Україна, родина, школа – тобто важливе для дитини, для її соціалізації, оточення.

Разом з тим, зазначимо деякі невідповідності оформлення і змісту підручника психологічним особливостям та потребам учнів.

На нашу думку, у підручнику використані дещо застарілі прийоми оформлення навчальної книги, тематично далекі від сучасного життя дітей цього віку. Такий підручник міг бути і 10 років тому. Обкладинка не відображає специфіки підручника саме української мови (вона можлива у підручнику з будь-якої дисципліни, навіть у 1 класі). Умовних позначень (їх 8), що подані на початку підручника забагато для сприйняття дітьми 7 років. Разом з тим, ніяк не виділені такі необхідні складові навчальної книги як домашні завдання, вправи різного ступеню складності, необов'язкові творчі завдання, правила читання і письма. *Доцільною була б і наявність у підручнику цих необхідних елементів навчальної книги.* Для зручності дітей і вчителів вправи, які входять до уроків, краще нумерувати. Незважаючи на те, що підручник з мови і читання, письму приділяється вкрай недостатньо уваги. Це може закладати навчальні труднощі для дітей у подальшому. Останні уроки (урок 51, 53, 55-56, 58, 60) дещо перевантажені за об'ємом, одноманітні за формою організації роботи (читання тексту і відповіді дітей на поставлені питання).

Для розвитку дітей початкової школи головним завданням є навчитись самотійно вчитися. Тому у підручнику мають бути представлені всі структурні компоненти навчальної діяльності; він повинен враховувати пізнавальні потреби дітей, забезпечувати можливість навчатися самотійно, обираючи різні за складністю і творчі завдання.

У підручнику спонування до вивчення української мови та на розвиток пізнавальної мотивації присутні частково. Зазначення перед кожним уроком, що на ньому треба робити не є ані мотивацією ані метою для учнів цього віку. Метою ці вказівки може зробити тільки вчитель. Майже відсутні завдання на планування (такі як «склади план розповіді», «розкажи, як ти виконував це завдання» тощо). Вони з'являються тільки вкінці підручника (на с.122: «Складаємо текст за серією малюнків і опорними словами», на с. 133: «Складаємо новорічне вітання за аналогією»). Недостатньо представлені учбові задачі і дії, що спрямовані на їх вирішення. Потребують більшого представлення завдання на виконання «за зразком» (с. 18, 57 тощо), різного рівня складності, пошукові завдання. Достатньо представлені діалогічні завдання, завдання на мовлення. Матеріал підручника надає можливість аналізу, порівняння, формулювання узагальнень, але тільки з активною допомогою вчителя. Дії контролю і оцінки майже не представлені: запропоновані такі види контролю як рефлексивний, використання правил як засобів контролю (на с.72 та с.74), взаємоконтроль і оцінка (на с.100: «Обміняйтесь зошитами і перевірте одне в одного правильність запису»).

В підручнику не враховано структуру навчальної діяльності, немає чіткого плану роботи для учнів, достатньої кількості і якості прикладів і зразків виконання завдань (тобто роботи по формуванню учбових дій і операцій). Отже, на нашу думку, у підручнику не закладена на належному рівні можливість формування навчальної діяльності, вміння вчитись самотійно, що є стрижневою, базовою компетентністю, до формування якої молодший шкільний вік є чутливим, сенситивним.

2. Урахування у змісті підручника суб'єктивного досвіду учнів – 0 балів.

Зміст і зовнішній вигляд підручника враховують суб'єктивний *життєвий* досвід учнів. Разом із тим, не повною мірою, на нашу думку, врахована попередня *навчальна* підготовка з мови у 1-му класі. Близькість мов російської і української, однаковість багатьох букв як у читанні, так і у написанні, тотожність правил читання художнього тексту – все це дає можливість актуалізувати попередні знання і навички учнів, спиратися на них. У підручнику відсутнє повторення вивченого матеріалу – отже і ця можливість опори на попередні знання теж відсутня.

3. Розвиток мотивації до пізнавальної діяльності у класі і поза ним – 1 бал.

Психологічно доцільно мотивація вивчення учнями української мови присутня у передньому слові до учнів, яким починається підручник. Використані різні види мотиваційного заохочення (соціальне, особистісне), що є дієвими для дітей цього віку. Непряма мотивація до вивчення української мови простежується у доборі навчального матеріалу: віршах, текстах для читання тощо (наприклад, на с.5, вірш «Мови нема без народу»). В подальшому в тексті є завдання, які можуть (з допомогою вчителя) актуалізувати такі види мотивів як мотиви інтересу, досягнення, новизни, змагання (наприклад, на с.70: «Позмагайтесь, хто більше відшукає і назве слів, що «заховалися» в таблиці») тощо.

4. Наявність завдань проблемно-пошукового характеру на розвиток мислення (критичного, творчого, тощо) – 3 бали.

У підручнику представлені завдання проблемно-пошукового характеру, які є цікавими і зрозумілими для учнів 2-го класу. Завдання представлені проблемними питаннями (с. 8, 63 тощо), схемами та ребусами (с. 9, 57, 60 тощо). На розвиток творчості спрямовані різноманітні завдання на театралізацію. Завдання на порівняння російських та українських слів, проблемні питання (наприклад: «До чого може привести байдужість?» на с.99), завдання, в яких діти мають висловити своє бачення будь-чого (такі, як на с.45, «Про яку професію ти мрієш?»; на с.49 «Що ти побажаєш другу на день народження?», на с.70, с 99), можуть сприяти розвитку різних форм мислення.

5. Наявність завдань, що сприяють гармонізації емоційної сфери учнів, розвитку емоційного інтелекту – 1 бал.

Зміст і оформлення підручника викликають добрі, позитивні емоції (любов до рідних, до Батьківщини, повагу до людей інших національностей, гордість за свою культуру тощо), що, безумовно, сприяє гармонізації емоційної сфери дитини. Присутні окремі уроки, що присвячені таким почуттям як щастя (с.101), байдужість і співчутливість (с.97). Іноді зустрічаються завдання, які допомагають зрозуміти емоції, почуття інших (наприклад, на с.106 «Подумай і розкажи, які почуття треба передати у пісеньці півника»). Разом із тим, завдання, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, представлені не в повній мірі. Також ми не знайшли матеріалу, що спонукає до рефлексії власних емоцій. Навіть в контексті того матеріалу, де так і проситься питання про власні почуття дитини (наприклад, на с.99).

6. Наявність завдань з елементами рефлексії, самооцінювання, взаємооцінювання – 1 бал.

Порівняння як рефлексія власних знань досить часто представлені на уроках (с. 18, 23, 30, 34 тощо), для їх розпізнавання є навіть умовне позначення. Порівнюються в основному написання слів російською та українською мовами. Разом з тим, нема зрозумілого для учнів пояснення, що і як з цим треба робити, на що звертати увагу. Тобто, завдання на порівняння дещо формальні. Їх виконання можливе тільки з учителем. Взаємооцінювання запропоновано школярам один раз (с. 100). Отже, завдання з елементами рефлексії, самооцінювання та взаємооцінювання зустрічаються *інколи*. Завдань на рефлексію власних навчальних дій та самооцінювання немає.

7. Забезпечення в учнів відчуття досягнення успіху – 1 бал.

Підручник не забезпечує в учнів відчуття досягнення успіху. В ньому не враховано в повній мірі структуру навчальної діяльності, не надано можливості для самостійного навчання дітей, про що було сказано вище. В підручнику наведені тільки два правила (на с.72 та с.74). Дуже мало завдань зробити за зразком, які сформульовані зрозуміло для учнів (в кінці підручника, на с. 103, 109, 133). Підручник не вчить планувати свою роботу. Не завжди логічно подається новий матеріал. Так, на уроці 19 на с. 37 подано текст, в якому пропущені букви «ї», а буква «і» вивчається пізніше, на уроках 25-26 на с.46. Українську букву «и» вивчають на

уроці 15 (с.28), а завдання із нею дано раніше, на уроці 13 (с.25). Не завжди зрозумілі завдання підручника. Так, на с. 18 дається завдання: «Послухайте і запам'ятайте вірш. Проведіть конкурс на кращу розповідь». Не зрозуміло – розповідь чого? В підручнику не передбачена індивідуальна робота. Відсутні завдання різного рівня складності, які б орієнтували в цьому напрямку дітей, мотивували їх до пізнавальної діяльності, сприяли розвитку учбових дій. Після тем у підручнику немає узагальнення, висновків, що важливо для дітей цього віку, адже надає смисл, завершеність діяльності, показує зразок узагальнень і висновків, сприяє формуванню навчальної діяльності, вмінню вчитися самостійно.

Разом із тим, змістовний матеріал підручника посилює для учнів, містить цікавий матеріал, тому *за умови*, що дитина не буде пропускати уроки і вчитель буде адекватно і творчо використовувати підручник, у школярів можливе відчуття досягнення успіху.

У висновку вважаємо, що *психологічна складова* у представленому проекті підручника під шифром 20401 не відповідає *в достатній мірі* задачам формування навчальних компетентностей учнів 2-го класу, сформульованих у освітніх стандартах.

Всього балів: **10 (десять) балів** на проект підручника за шифром **20401**

URL: [Експертні висновки на проекти підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 2 класу – Інститут модернізації змісту освіти \(imzo.gov.ua\)](#)

Експертний висновок
психолого-педагогічної експертизи
на проект підручника під шифром 20402

Завданням експертизи є встановлення ступеню відповідності психологічної складової підручника задачам формування навчальних компетентностей учнів 2-го класу (7 років), сформульованих у освітніх стандартах.

1. Відповідність змісту підручника психофізіологічним особливостям та пізнавальним потребам учнів – 3 бали.

Підручник добре структурований, завдання відповідають віковим можливостям і психологічним особливостям учнів 2-го класу. Він починається із вірша «Кличе вересень до школи», який опосередковано мотивує на навчання, створює позитивний настрій, враховує особливості розвитку учнів саме 2-го класу (з їх стабільною позицією у школі). Умовні позначення доречні та необхідні, візуально не переобтяжують текст (початок уроку, парна і групова робота, домашнє завдання), структурують діяльність дітей на уроці і вдома, вчать планувати, діяти за правилом та контролювати власну навчальну роботу. Чітко і зрозуміло для дітей сформульовано навчальні теми, підібрані завдання для досягнення навчальної мети. Повторення та актуалізація попереднього матеріалу активізує досвід дитини, спонукає до вивчення нової теми, викликає відчуття власної спроможності. Кожна нова інформація на уроці містить алгоритм та/або приклади її використання у діяльності. Учебні задачі і дії, що спрямовані на їх вирішення, представлені завданнями «за зразком», можливістю вибрати завдання в межах підручника, завданнями пошукового та дослідницького характеру, виконанням завдань у формі діалогу. Запитання і завдання націлюють на самостійне опрацювання нового матеріалу. Зміст і структура підручника відображають основні етапи процесу навчання – від засвоєння знань до їх застосування на практиці. Ефективними є методи, за допомогою яких реалізується розвивальний і навчальний потенціал на уроках, а саме різноманітні завдання на розвиток розумових дій: на аналіз і синтез, порівняння, класифікацію, узагальнення і систематизацію. Навчальний матеріал на уроці поступово ускладнюється, що надає учням можливість відчувати радість від власних зусиль, впевненість у власних можливостях. Дії контролю та оцінки відбуваються у вправах «за зразком», за правилом, під час систематичного повторення вивченого матеріалу. Домашнє завдання поєднується із змістом та завданнями уроку і є зрозумілим, бо подібні завдання були на уроці.

Навчальний матеріал підручника підібрано на високому якісному рівні. Цікавий за змістом і різноманітний за формою: ігри, загадки, казки, вірші, легенди, пригоди із життя тварин тощо – він враховує вікові особливості дітей. Матеріал підручника, а саме: про взаємини людей, сімейні стосунки, життя тварин, рослин, про різні професії, про природу рідного краю, про Україну, її міста і села, річки, державні символи (прапор, гімн, герб), традиційні свята України – Різдво, Новий рік – орієнтований на розширення суб'єктивного досвіду, ерудицію дітей, на їх всебічний розвиток. Діти мають можливість ознайомлюватись із мудрістю українського народу, його піснями, казками, приказками, прислів'ями, народними розвагами, традиціями. У підручнику використані виховні тексти В.Сухомлинського. На

уроках школярі почують про славні імена Т.Шевченка, І.Франка, Л.Українки, їх полум'яні слова про Україну. Матеріали підручника спрямовані на виховання у дітей працьовитості, доброти, щирості, любові до рідного краю, батьків.

У підручнику повною мірою присутній розвиток не тільки усного, а й письмового мовлення. Цікавою знахідкою авторів є застосування малюнків при поясненні українських слів у словничках, що ґрунтується на вікових особливостях школярів, дозволяє їм краще розуміти українську мову, розширює кругозір. Не називаючи терміни, дітей знайомлять з різними лексичними засобами виразності мовлення: синонімами, омонімами, антонімами, що працює на навчальну перспективність. Варто звернути увагу, що підручник націлює на використання набутих знань у власному життєвому досвіді, формує у школярів мовну компетентність.

Разом з тим, зазначимо деякі побажання, врахування яких посилить відповідність змісту підручника психологічним особливостям та потребам учнів.

Враховуючи структуру навчальної діяльності, вважаємо, що доцільно було б посилити представленість її мотиваційно-цільової та контрольної-оцінної складової (мета, контроль за планом дії, само- та взаємооцінювання, рефлексивні самоконтроль та самооцінка). Більша представленість вправ різного ступеню складності, необов'язкових творчих та пошукових завдань, правил також була б доречною. Питання, спрямовані на викладення власної думки, власних почуттів, власних дій, почуттів інших людей («Як ти думаєш, чому...? Що ти відчуваєш? А як би ти вчинив? На кого ти хочеш бути схожим? Чому?») тощо потребують більшого використання. Цікавими і корисними були б завдання на переклад з російської на українську мову і навпаки.

2. *Урахування у змісті підручника суб'єктивного досвіду учнів – 1 бал.*

Зміст і зовнішній вигляд підручника не тільки враховують суб'єктивний досвід учнів, а й розширюють його, чим сприяють їхньому розвитку. Матеріал для читання та обговорення зрозумілий, цікавий і близький дітям: школа, родина, людина, дитячі розваги тощо. Разом із тим, підручник розширює кругозір новими темами (інструменти, знаряддя праці, транспорт тощо) і новими словами, які представлені у словничках. Заслужовує на увагу те, що іноді з новими для них українськими словами діти знайомляться по малюнкам (с.14, 32, 64, 98 тощо). Врахована також попередня *навчальна* підготовка школярів: матеріал подається логічно, поступово ускладнюючись, з опорою на вже вивчене, на повторення, з посиланням на власний досвід дитини (с.52, 53, 77, 101, 105, 109). Учням запропоновані вправи, що надають зразки мовної поведінки у різних життєвих ситуаціях, стимулюють перенесення отриманих знань у власний досвід, чим сприяють формуванню мовної компетентності (с. 4, 6, 16, 25, 109).

3. *Розвиток мотивації до пізнавальної діяльності у класі і поза ним – 2 бали.*

У підручнику задіяні різноманітні спонуки навчальної мотивації як у навчальному тексті, так і в структурі підручника («Парна робота», «Групова робота»). Цікаво написаний текст, яскраві ілюстрації, ігрова форма вивчення та закріплення навчального матеріалу (с. 5, 27, 30, 33 тощо), використання скоромовок, лічилок (с. 14, 45, 90,), загадок, кросвордів (с. 15, 69, 101), прислів'їв, жартів (с. 29, 107), нової емоційної позитивно забарвленої інформації сприяють актуалізації зовнішніх мотивів новизни, інтересу, змагання. Внутрішня мотивація представлена потребою в інтелектуальній активності (теоретико-пізнавальний інтерес). Використано спонуки, що пов'язані із потребою у спілкуванні учнів (парна, групова робота, завдання типу «Продовж гру вдома зі своїми рідними або друзями», як на с. 5 тощо), у досягненнях (с. 71, 79, 87), новизні, самоствердженні (с. 49, 74, 92), самовдосконаленні (с.109). Запитання і завдання проблемно-пошукового, творчого характеру також актуалізують і

опосередковано мотивують на вивчення нового матеріалу (с. 12, 31, 53, 105). Було б доцільно на початку підручника у зверненні до учнів мотивувати їх до вивчення української (державної) мови, показати позитивні перспективи їх зусиль у цьому напрямку.

4. Наявність завдань проблемно-пошукового характеру на розвиток мислення (критичного, творчого, тощо) – 3 бали.

У підручнику представлено завдання як репродуктивного, так і проблемно-пошукового, творчого характеру. Репродуктивні завдання вимагають активного сприйняття, запам'ятовування, використання наявних або тільки що засвоєних знань і досвіду. Це численні вправи на запам'ятовування, в яких задіяні різні види сприймання і пам'яті (зорову: яскраві малюнки, схеми; слухову: аудіо супровід; кінестетичну: завдання «намалюй», «що робили – не скажу, краще, друзі, покажу!»); завдання за зразком, за правилом, за аналогією. Все це не тільки допомагає засвоєнню нових знань, відпрацюванню типових учбових задач, дій, умінь і навичок, а й сприяє розвитку уваги, сприймання, пам'яті, мислення, саморегуляції, закладає фундамент для завдань проблемно-пошукового та творчого характеру. Різноманітні завдання проблемно-пошукового та творчого характеру представлені у формах, які зрозумілі і цікаві для дітей цього віку: іграх («що зайве»), завданнях на знаходженні помилки («знайди помилку», «що переплутав художник»), кросвордах, загадках (с. 19, 24, 40, 44, 46, 56, 66, 69, 97, 101), завданнях на театралізацію (с. 16, 80). На більш усвідомлене і самостійне оволодіння знаннями спрямовано вправи на узагальнення фактів (с. 22, 50, 60, 62), зіткнення із суперечливими фактами (с. 11), пошукові («Довідайся у дорослих про походження назви твого міста, села, річки») та проблемні питання (с.12, 13, 29, 31, 53, 57, 81, 105).

5. Наявність завдань, що сприяють гармонізації емоційної сфери учнів, розвитку емоційного інтелекту – 2 бали.

Зміст навчального матеріалу демонструє і викликає позитивні почуття. Він сприяє як рефлексії власних так і усвідомленню і розумінню почуттів і емоцій оточуючих. (с. 18, 63, 68, 77, 103). Адекватно віку враховано компоненти емоційного інтелекту, його типологічні компетентності. Відповідність завдань підручника віковим можливостям сприяє становленню в учнів впевненості у собі. Питання підручника, які актуалізують позитивний досвід добрих справ, викликають самоповагу (с. 49, 51, 71, 74, 79, 87, 92). Повага до інших людей (різних національностей, професій, різного віку і статі тощо: с.13, 29, 62), любов і турботливість до близьких і рідних (с.11, 25,87), про що йдеться у підручнику, актуалізують комунікативний потенціал: емпатію, соціальну відповідальність (с. 34, 37, 51, 109). Зміст сприяє становленню і власне адаптаційних здібностей: вмінню долати труднощі, саморегуляції (плануванню с.67), оптимістичності (с.23, 68 тощо).

6. Наявність завдань з елементами рефлексії, самооцінювання, взаємооцінювання – 2 бали.

Текст підручника містить систему вправ з елементами рефлексії школярів над власними знаннями. На це спрямовано завдання зробити за зразком (с.7, 17, 46, 77), за аналогією (с. 4, 6) , за планом (с. 68, 96), за правилом (с.62, 84, 95), знайти зайве (с.15, 44), знайти помилку (с.19). Систематичне використання завдань на повторення вивченого (с. 50, 82 ,94, 95) також сприяють формуванню навичок рефлексивних контрольно-оцінних дій над власними знаннями. Завдання, над якими треба попрацювати в парі або групою мають окреме умовне позначення, наскрізно проходять у тексті підручника і налаштовують проявляти готовність до взаємоконтролю та взаємооцінювання. Разом з тим, школярам не надано можливість обирати завдання і запитання різного рівня складності, які створюють підстави

для якісного самооцінювання. Не представлено прогностичне, проміжне і підсумкове взаємо і самооцінювання. Враховуючи високий рівень підручника, доцільно було б запропонувати цікаві форми само та взаємо оцінювання, які б викликали позитивні емоції у дітей і привчали їх до використання цієї складової учбової діяльності. Варто було б і безпосередньо ставити перед учнями завдання проконтролювати і оцінити виконання вправ та вибір учбових дій (і дій по їх виконанню) як власних так і однокласників. Можливо, дати у підручнику зразок, як це треба робити. Отже, з урахуванням вікових можливостей школярів у підручнику в основному присутні завдання з елементами рефлексії, самооцінювання та взаємооцінювання.

7. Забезпечення в учнів відчуття досягнення успіху – 3 бал.

Підручник системно забезпечує в учнів відчуття досягнення успіху. Це реалізується через застосування особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів до процесу навчання. У підручнику врахована структура навчальної діяльності, надано можливості для самостійного учіння. Зрозумілі для дітей формулювання завдань, оволодіння засобами їх вирішення, поступове ускладнення вправ, можливість обирати, яке завдання зробити (с. 42, 55 тощо), систематичне повторення вивченого матеріалу (с.5, 16, 23, 26, 34, 43, 46 тощо), посильні домашні завдання в тому числі творчого або пошукового характеру(с. 5, 12, 31,19, 21, 31, 46, 53, 65, 97 тощо), спонукання до використання знань у житті (с.16, 31, 33, 39, 49, 68, 87 тощо) – все це сприяє не тільки підвищенню пізнавальної мотивації, якісному засвоєнню навчального матеріалу, а й відчуттю школярами впевненості у власній спроможності.

У висновку вважаємо, що *психологічна складова* у представленому проекті підручника під шифром 20402 достатньою мірою відповідає задачам формування навчальних компетентностей учнів 2-го класу, сформульованих у освітніх стандартах.

Всього балів: **16 (шістнадцять) балів** на проект підручника за шифром **20402**

URL: [Експертні висновки на проекти підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 2 класу – Інститут модернізації змісту освіти \(imzo.gov.ua\)](#)

Додаток 4

Приклад представленості параметрів компонентів психологічної структури діяльності у підручниках:

Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах). Частина 2 / О. Я. Савченко. Київ: УОБЦ «Оріон», 2020. 160 с. URL: [3-klas-ukrainska-mova-savchenko-2020-2\(1\).pdf](#)

Параметр: мета і засоби її досягнення. Мотиваційна передмова

ЛЮБИ ДІВЧАТКА І ХЛОПЧИКИ!

У новому підручнику з **літературного читання** ви прочитаєте різні твори — народні й авторські. У казках, віршах, оповіданнях відкриєте цікавий світ природи й дитинства, дізнаєтесь про те, як виникла й розвивалась наша мова, створювалися книжки.

Ознайоміться з новими для вас видами текстів — *п'єсою, байкою, науково-художнім оповіданням*. Прочитаєте твори про почуття, які об'єднують нас; про історію рідного краю, видатних людей; про те, де знайти і як працювати з інформацією.

**Дослухаючись до порад учителів,
співпрацюючи одне з одним:**

- ✦ розвивайте вміння вдумливо читати й розуміти прочитане;
- ✦ досліджуйте зміст і структуру текстів різних видів;
- ✦ збагачуйте своє мовлення новими словами, образними висловами;
- ✦ міркуйте, висловлюйте своє ставлення до прочитаного;
- ✦ розрізняйте та правильно називайте жанри прочитаних творів;
- ✦ учіться інсценізувати прочитане, створювати свої тексти;
- ✦ удосконалюйте вміння знаходити і працювати з різними джерелами інформації.

**А головне —
читайте
із задоволенням
щодня!**

**Параметр: самоконтроль, засоби самоконтролю; самооцінка, засоби самооцінки.
Самоконтроль, самооцінка, розвиток рефлексії.**

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- ♦ З яких мов до нас прийшли назви відомих предметів?
- ♦ Що означає слово *колаж*?
- ♦ Чим особливий початок навчального року для першокласників і першокласниць у Німеччині?
- ♦ Яким віршем розпочинається розділ? Хто його автор?

Розумію, можу пояснити...

- ♦ Чому в різних країнах новий навчальний рік починається в різний час?
- ♦ Чому Шарлотта вирішила поставити собі тринадцять балів?
- ♦ Чим мене зацікавила інформація про створення колажів?
- ♦ Який настрій створює вірш «Тиха, задумлива осінь спускається...»?

Вмію...

- ♦ Поставити запитання до прочитаного твору.
- ♦ Визначити в тексті послідовність опису подій.
- ♦ Знайти слова, вжиті в переносному значенні; пояснити їхню роль у розумінні змісту твору.
- ♦ Визначити ставлення автора до зображених подій.

Виявляю ставлення, почуття...

- ♦ *Мені сподобалося, як розпочинають новий навчальний рік у ...*
- ♦ *Мене здивувало, як виправила свій вчинок ...*
- ♦ *Мене розвеселила розповідь про те, як в американській школі ...*
- ♦ *На уроках літературного читання мені сподобалось ...*

**Параметр: мотиви внутрішні, пізнавальні.
Формування пізнавальної мети.**

Слово, мова, книга... Без них не можна уявити нашого життя. Вони несуть світло знань, дають людям змогу почути та зрозуміти одне одного.

У цьому розділі **ви прочитаєте** вірші й оповідання про те, як виникла й розвивалася наша мова, як створювалися книжки, як їх потрібно читати й берегти.

Читаючи твори цього розділу, ви будете:

- визначати нову інформацію;
- дізнаватися значення незнайомих вам слів;
- запам'ятовувати відомості, які виділено в тексті;
- знаходити у тексті ключові слова;
- добирати заголовки до частин тексту; вчитися стисло переказувати прочитане;
- у **«Медіавіконці»** познайомитесь із Музеєм книги і друкарства.

Я досліджую світ. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)
/ Н.В. Морзе, О.В. Барна. Частина 2. Київ. УОБЦ «Оріон. 2020. 160с. URL:
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/8-YDS-3kl/YDS-3kl-Hruschunska/YDS-3kl-Morze-ch2.pdf>

Параметр: дії, як засоби вирішення учбової задачі.

Речення, позначене так, треба запам'ятати.

Усі нові слова, які супроводжуватимуть твої відкриття, записано у **Словничок**. Використовуй їх у своєму мовленні.

Під час роботи завжди дотримуйся правил організації робочого місця та роботи з комп'ютером. У кожному відкритті дотримуйся й особливих правил, розміщених на форзацах.

**Не гай часу марно!
Пізнабай, біаκριбай небо, твори!**

Файли-заготовки можна завантажити за посиланням:
<https://cutt.ly/etDb5af>

Програму «Розумні блоки» можна завантажити за посиланням:
<https://cutt.ly/JtAbF6u>

Методична допомога на сайті:
<http://www.orioncentr.com.ua>

Сторінка у Фейсбукці:
<https://www.facebook.com/YadsOrion>

Я досліджую світ. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / Н.В. Морзе, О.В. Барна. Частина 2. Київ. УОБЦ «Оріон». 2020. 160с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/8-YDS-3kl/YDS-3kl-Hruschunskaja/YDS-3kl-Morze-ch2.pdf>

Параметр: актуалізація мети

Розділ 1

Інформація

Відкриття 1

Яке значення має інформація для мене?

Ти дізнаєшся:

- * чому інформація важлива для кожної людини;
- * чи можна вивчити все на ціле життя;
- * яку інформацію не можна використати.

Приготуй для уроку:

- * коробки від сірників, клей, кольоровий папір, дріт, намистинки.

Дотримуйся правил:

- * роботи з клеєм, ножицями, гострими предметами;
- * роботи з комп'ютером.

Вивчаємо й розуміємо

Ти знаєш, що людина постійно отримує інформацію з довкілля за допомогою органів чуття та різних інструментів. Інформація важлива для всіх. Малюкам вона допомагає пізнавати світ і своє оточення. Інформація, з якою ти працюєш у школі під час навчання та дослідження, допомагає тобі розв'язувати

5

Правило для безпечного розміщення підручника в мережі Інтернет має Міністерство освіти і науки України (<http://mon.gov.ua/>) та Інститут модернізації змісту освіти (<http://imzo.gov.ua/>)

Я досліджую світ. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)
/ Н.В. Морзе, О.В. Барна. Частина 2. Київ. УОБЦ «Оріон. 2020. 160с. URL:
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-3-klas-2020/8-YDS-3kl/YDS-3kl-Hruschunskaja/YDS-3kl-Morze-ch2.pdf>

Параметр: планування.

На етапі **планування** дотримуйся таких порад:

Для чого? Кому?	Визнач мету створення презентації. Це може бути розповідь про цікавий факт або прочитану книжку, доповідь про хід проекту чи екскурсію, ілюстрація складеної історії чи виступ з теми уроку. Урахуй, перед ким ти виступиш із презентацією: своїми однолітками, батьками тощо
Скільки? Як?	Визнач потрібну кількість слайдів та їх зміст. Кожний слайд має містити одну думку , заголовки повинні бути короткими та цікавими, текст на слайдах — містити не більше 6 рядків
Які об'єкти?	Сплануй, які графічні об'єкти та текстові написи слід розмістити на кожному зі слайдів. Краще розміщувати на слайді не більше чотирьох зображень, підписи до ілюстрацій варто розташовувати знизу

 Які плани тобі доводилось використовувати на уроках? Чим вони відрізняються від планування презентації?

Після створення плану презентації необхідно підібрати:

- * зображення та зберегти їх у файлах в одній папці;
- * текст для кожного слайда, включаючи заголовок;
- * оформлення.

Для **створення** презентації в середовищі редактора презентацій можна редагувати готову презентацію або створити презентацію в новому файлі: додати нові слайди до презентації, текстові написи та графічні об'єкти, змінити властивості об'єктів на слайдах тощо.

153

Права для безоплатного розповсюдження підручника в електронній формі на Інтернет має Інститут освіти і науки України при ІМЗО НАУ. На чистоту модернізації змісту освіти <https://imzo.gov.ua>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Шатирко Лариса Олексіївна – старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І. О. Синиці, Почесний доктор психологічних наук Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Дзюбо Людмила Віталіївна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Бучма Вікторія Володимирівна – старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Гурова Ольга Вадимівна – молодший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Виробничо-практичне видання

**Інструкція з проведення психологічного аналізу
навчальної літератури**

Інструкція

Л. О. Шатирко, Л. В. Дзюбко, В. В., Бучма, О. В. Гурова

Авторська редакція

Ум. друк. арк. 1,5

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
01033, м. Київ, вул. Паньківська 2;
тел./факс: (044) 288-33-20

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
№ 6418 від 03.10.2018 р.